

Zwiększanie potencjału nauczania języków krajów sąsiedzkich w życiu codziennym przedszkola

Potencjał nauczania języków krajów sąsiedzkich w regionie przygranicznym jest coraz większy. Coraz częściej w przedszkolach znajdują się dzieci, pochodzące z polsko- lub czeskojęzycznych rodzin. Przybywa również pedagogów, którzy są rodzimymi użytkownikami języka. Daje to szczególną szansę umożliwienia dzieciom, już od najmłodszych lat, kontaktu z językiem i kulturą kraju sąsiada.

Dr. Regina Gellrich

Dyrektor Saksońskiej Jednostki ds. Wczesnej Nauki Języków Krajów Sąsiedzkich

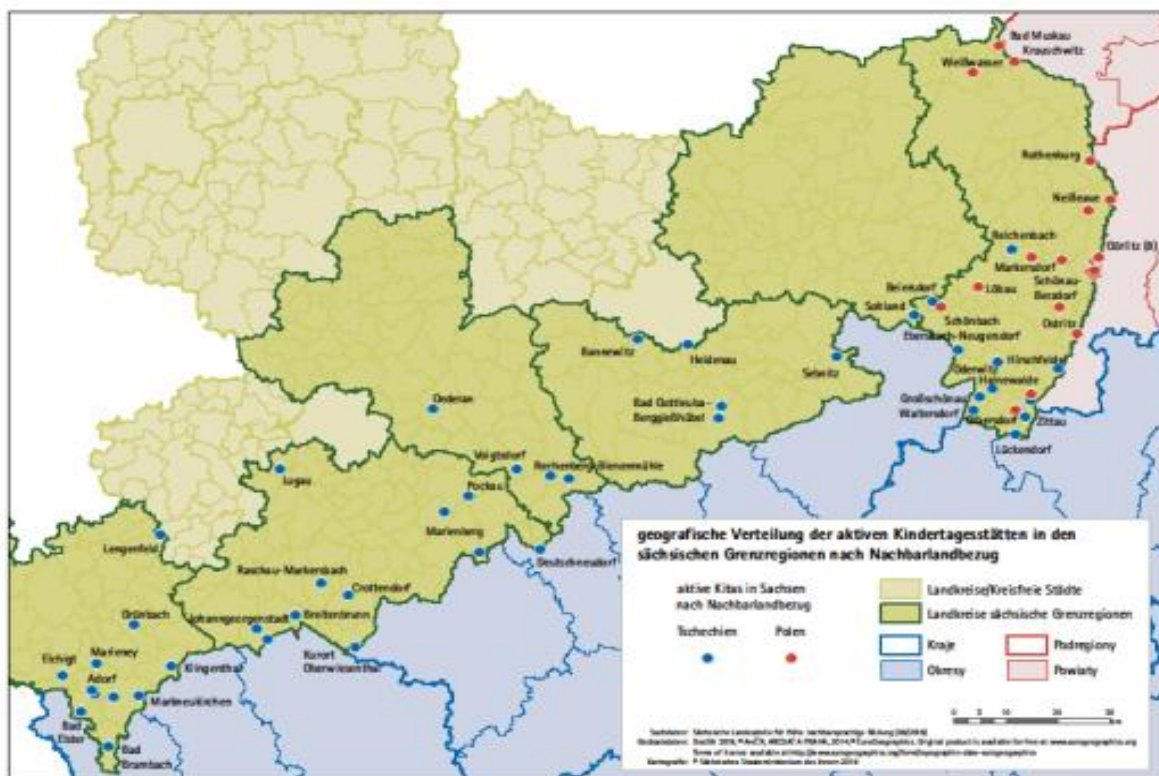
Saksoński region przy granicy z krajami sąsiedzkimi - Polską i Czechami, ma wyjątkową ofertę edukacyjną. Dzieci, już od najmłodszych lat, mają tu szansę poznać język polski lub czeski w codziennym życiu przedszkola. Dodatkowo, podczas zabawy, poznają też kulturę i styl życia swoich sąsiadów, a to wszystko dzięki codziennym kontaktom i interakcjom z rodzimymi użytkownikami języka, co jest najlepszym warunkiem udanego procesu nauczania języków krajów sąsiedzkich. Wiele przedszkoli na pograniczu saksońskim z wielkim zaangażowaniem stara się jak najlepiej wykorzystać tę możliwość w swojej pracy pedagogicznej i wspierać dzieci w łączeniu ich życia na pograniczu saksońsko-polskim lub saksońsko-czeskim z różnorodnością językową i kulturową. W 2014 roku Wolny Kraj Związkowy Saksonia stworzył Saksońską Jednostkę ds. Wczesnej Nauki Języków Krajów Sąsiedzkich (niem. Sächische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung [LaNa]), której celem jest fachowe wsparcie dla takich przedszkoli.

Aktualne dane

LaNa stworzyła system monitorowania długoterminowego, aby dysponować solidną bazą danych, określać potrzeby i móc odpowiednio na nie reagować. Saksonia była pierwszym krajem związkowym dysponującym aktualnymi danymi na temat sytuacji dotyczącej wczesnej nauki języków krajów sąsiedzkich w przygranicznych przedszkolach. Od tego czasu, co dwa lata, przeprowadzane są badania w około 1 000 przedszkolach w sześciu saksońskich powiatach graniczących z Polską lub Czechami, które opiekują się dziećmi do wieku szkolnego. W ten sposób można zobrazować rozwój sytuacji na przestrzeni lat oraz określić strategie dalszego rozwoju. Wynika to jasno z aktualnego raportu danych z 2019 roku (LaNa, 2019).

Pozytywny rozwój sytuacji

W 2019 roku w saksońskim regionie przygranicznym znajdowało się 66 przedszkoli, które brały aktywny udział we wczesnym nauczaniu języków krajów sąsiedzkich. W tym przypadku „aktywne przedszkola” to te, które współpracują z placówką w kraju sąsiada – Polsce lub Czechach i dodatkowo łączą nauczanie języków i kultury krajów sąsiedzkich z codziennym życiem przedszkola. 42 z 66 aktywnych przedszkoli współpracuje ze stroną czeską, 24 z nich - ze stroną polską. (por.rys.1)

Rys.1 Geograficzne rozmieszczenie aktywnych przedszkoli w saksońskich regionach przygranicznych

Zaobserwowano następujące tendencje pozytywne:

- Dwie trzecie aktywnych przedszkoli już od kilku lat nieprzerwanie angażuje się we wczesne nauczanie języków krajów sąsiedzkich. Dołączyły do nich również nowe przedszkola.
- W porównaniu z 2017 rokiem, znacznie więcej placówek ma regularną ofertę nauczania języków i przybliżania kultury kraju sąsiada.
- Liczba przedszkoli, w których nauczanie języków krajów sąsiedzkich opiera się na metodzie immersji, wynosi 20, co pokazuje znaczący wzrost w porównaniu z 2017 r. (13 placówek). We wszystkich tych przedszkolach zatrudnieni są rodzimi użytkownicy języka.

Ponadto zidentyfikowano kolejnych 171 placówek przedszkolnych, które w czasie przeprowadzenia ankiety nie oferowały nauczania języków krajów sąsiedzkich i nie współpracowały z żadnym z przygranicznych przedszkoli. Jednak miały potencjał, aby w przyszłości wprowadzić takie nauczanie do oferty swojego przedszkola. Zdaniem LaNa potencjał ten wynika z następujących czynników:

- 40 przedszkoli wyraźnie stwierdziło, że są zainteresowane wdrożeniem oferty nauczania języków krajów sąsiedzkich lub podjęciem współpracy z przedszkolem partnerskim. LaNa zapewniłaby wsparcie dostosowane do konkretnych potrzeb placówki.
- 151 przedszkoli opiekuje się dziećmi, dla których język polski lub czeski są językami ojczystymi przynajmniej jednego z rodziców. Takie dzieci (m.in. z dwunarodowych/ dwujęzycznych rodzin, z rodzin mieszkających w kraju

sąsiedzkim) przynoszą codziennie do przedszkola część swojej kultury i języka. Docenienie tego w codziennym życiu przedszkola jest nie tylko ważnym elementem dla wspierania ich rozwoju (językowego), lecz również dla pracy pedagogicznej, gdyż pokazuje jak przybliżyć innym dzieciom różnorodność języków i kultur, a w szczególności języków krajów sąsiedzkich.

- 15 placówek zatrudnia pedagogów, którzy są rodzimymi użytkownikami języka polskiego lub czeskiego, jednak nie wykorzystują swoich umiejętności językowych w pracy z dziećmi.
- W 36 przedszkolach pracuje 70 osób, które posługują się jednym z języków krajów sąsiedzkich - polskim lub czeskim. Ich otwartość na język i kulturę sąsiada jest punktem wyjściowym dla wdrożenia nauczania języków krajów sąsiedzkich.

Rosnący potencjał nauczania języków krajów sąsiedzkich w codziennym życiu przedszkola

Z raportu danych z 2019 roku wynika, że w przedszkolach na terenie przygranicznym rośnie potencjał nauczania języków krajów sąsiedzkich. Jednocześnie okazało się, że ten potencjał nie jest jeszcze w pełni wykorzystany we wszystkich placówkach oraz rozpoznany jako szansa wczesnego zapoznawania dzieci z językiem i kulturą kraju sąsiedzkiego w codziennym życiu przedszkola:

- 43 przedszkola dysponują personelem, do którego należą rodzimi użytkownicy języka czeskiego lub polskiego. Tylko 28 placówek wykorzystuje ten potencjał na co dzień, w celu nauki języka kraju sąsiedzkiego, a 20 z nich korzysta z metody immersji.
- 192 przedszkola opiekują się dziećmi, które pochodzą z polsko- lub czeskojęzycznych rodzin. Tylko 41 z nich potrafi to wykorzystać do wczesnej nauki języków krajów sąsiedzkich.

Jednak to właśnie codzienna interakcja z rodzimymi użytkownikami języka polskiego/ czeskiego – zarówno dziećmi jak i dorosłymi – stwarza najlepsze możliwości doświadczenia języka, jako środka komunikacji, w autentycznych sytuacjach i wspiera naturalne nabywanie umiejętności językowych.

Otwartość kadry pedagogicznej

Podręcznik „QITA-Kriterienhandbuch für den Bereich Sprache und Mehrsprachigkeit“ (tłum. Podręcznik kryteriów (QITA) dotyczący jakości w dwujęzycznych wielojęzycznych przedszkolach) (Kolb, Fischer, 2019) wydany przez FMKS e.V. - Stowarzyszenie wczesnej wielojęzyczności w przedszkolach i szkołach (niem. Verein „Frühe Mehrsprachigkeit an Kitas und Schulen“ [fmks]) zawiera wiele specjalistycznych informacji dla praktyki przedszkolnej i pokazuje, w jaki sposób wykorzystać je w codziennej pracy pedagogicznej. Decydujące znaczenie ma tu nie to, czy przedszkole, w którym znajdują się pracownicy posługujący się językiem sąsiada, wykorzystują metodę immersji językowej, czy też koncentrują się na docenieniu różnorodności kultury i języka w codziennym życiu przedszkola oraz czy opracowują i wdrażają odpowiednie koncepcje pedagogiczne np. bazujące na zasadzie translanguagingu. Aby dostrzec i wykorzystać potencjał językowy w

przedszkolach, najważniejsza jest otwarta, doceniająca i wrażliwa kulturowo postawa grona pedagogicznego, pojmowanie potencjału języków sąsiada jako wzbogacenia i skutecznego wsparcia językowego dla wszystkich dzieci oraz zrozumienie własnej roli jako (wielo-) językowego wzorca. Brakującą wiedzę czy metodyczne know-how można zdobyć w trakcie dalszych szkoleń. Z drugiej strony, rozwijanie profesjonalnej postawy w tym kontekście jest powiązane z osobistymi procesami uczenia się, które łączą się z refleksją i kwestionowaniem własnych doświadczeń, wartości i nastawienia. Niewystarczająca znajomość języków obcych, wciąż jeszcze niski prestiż języków sąsiada – polskiego i czeskiego, istniejące w dalszym ciągu uprzedzenia, odgrywają na pograniczu saksońskim ważną rolę, której nie należy lekceważyć. Zarówno wyzwanie jak i szansę dla kierownictwa przedszkoli stanowi opracowanie i wdrożenie koncepcji edukacyjnych w celu wsparcia językowego, radzenie sobie z wielojęzycznością i połączenie istniejącego potencjału języka sąsiedzkiego z procesem poprawy jakości i rozwoju organizacji. Podczas wspólnej wymiany (wielojęzycznego) zespołu można zastanowić się nad postawami i motywacjami, a także przedyskutować podejście pedagogiczne i doświadczenia. To ułatwia pokazanie codziennego, wielojęzycznego życia w przedszkolu w sposób autentyczny, oparty na ciekawości, otwartości i chęci do nauki, a także rozważaniach i skoordynowanym działaniu.

Dodatkowe informacje:

Metoda immersji

Immersja nazywana jest inaczej „zanurzeniem w języku” w codziennych sytuacjach życiowych. Zgodnie z zasadą „jedna osoba - jeden język” jeden pedagog stale używa języka obcego, natomiast drugi posługuje się językiem otoczenia. Dzieci powinny mieć nieustanny kontakt z językiem obcym, przez co najmniej 50% dnia.

Translanguaging

Wysuwa na pierwszy plan aspekt doceniania różnorodności kulturowej i językowej. Oznacza elastyczne i zorientowane na sytuację użycie języków. Dzieci w dowolnym momencie swobodnie wybierają, jakim językiem się posługują, a kadra pedagogiczna jest (wielo-) języcznym wzorem do naśladowania.

(Kolb, Fischer, 2019)

Docenienie języka kraju sąsiedzkiego z pozytywnym oddziaływaniem na wszystkich

Codzienny kontakt w przedszkolu z dziećmi pochodzącymi z krajów sąsiedzkich i/lub z polsko- lub czeskojęzycznym gronem pedagogicznym jest widoczny i namacalny dla każdego (np. dzięki dwujęzycznym szyldom powitalnym i opisom, poprzez wykorzystanie rymowanek i piosenek w języku sąsiada w codziennym życiu przedszkola, poznawanie zwyczajów kraju sąsiada oraz kulinarnych przysmaków, z udziałem rodzin z kraju sąsiedzkiego etc.). Są to łatwe do wdrożenia kroki, które mają ogromny wpływ na wczesną wielojęzyczną i międzykulturową edukację wszystkich dzieci. Jednocześnie uwrażliwiają cały zespół przedszkolny, rodziców i społeczeństwo na możliwości, jakie wczesna nauka języka sąsiada stwarza

dzieciom z regionu przygranicznego. Pomagają w walce z uprzedzeniami i otwierają na realizację wczesnej nauki języków krajów sąsiedzkich, z uwzględnieniem dostępnych zasobów językowych. Takie docenienie języka sąsiada ma również pozytywny wpływ na integrację dzieci z krajów sąsiedzkich w codziennym życiu przedszkola oraz na ich sukcesy w nauce języka obcego – niemieckiego (Gellrich, 2016).

Wniosek

Dzięki współpracy z polsko- lub czeskojęzycznymi pedagogami w zespole przedszkolnym i/lub opiece nad dziećmi z rodzin z krajów sąsiada, powstają ciekawe możliwości zintegrowanego w codziennym funkcjonowaniu wspierania językowego (język kraju sąsiedzkiego) wszystkich dzieci w przedszkolach saksońskiego pogranicza. Korzystanie z nich, przez dłuższy czas, w codziennym życiu przedszkolnym, wiąże się z cennymi doświadczeniami edukacyjnymi, nie tylko dla dzieci, ale także dla kadry pedagogicznej. LaNa chętnie służy pomocą i fachową poradą w tym zakresie.

Literatura:

Gellrich, R. (Gellrich, 2016): *Mehrsprachigkeit als Bildungschance für alle Kinder fördern (Teil1)*. In: *KiTa aktuell* MO 10.2016 (str. 214-216)

Kolb, N., Fischer, U. (Kolb, Fischer, 2019): *QITA – Qualität in zwei- und mehrsprachigen Kindertageseinrichtungen*. Universitätsverlag Hildesheim 2019

Sächsische Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung (LaNa, 2019): *Frühe nachbarsprachige Bildung in Kitas der sächsischen Grenzregionen: Datenreport 2019*. Görlitz, raport dostępny na stronie

<https://www.nachbarsprachensachsen.eu/de/materialbibliothek.html>

Pozostałe informacje:

Saksońska Jednostka ds. Wczesnej Nauki Języków Krajów Sąsiedzkich oferuje wsparcie dla przedszkoli zainteresowanych wielojęzyczną edukacją lub wczesną nauką języków krajów sąsiedzkich – polskiego, czeskiego. Więcej informacji na stronie www.nachbarsprach-sachsen.eu oferującej:

- fachowe informacje dotyczące modeli, metod i warunków ramowych
 - różnorodne przykłady z praktyki przedszkolnej z saksońskiego regionu przygranicznego, liczne materiały biblioteczne z literaturą specjalistyczną, zbiory metod dla praktyki przedszkolnej, wielojęzyczne książeczki dla dzieci, przyjazne dla dzieci materiały do nauki języków itp.
 - darmowy pakiet materiałów edukacyjnych „Mit Biedronka, Žába und Maus durch das Jahr”, do pobrania.
 - informacje o programach finansowania
- i wiele więcej